

Mevsimlik Gezici Tarım
İşçilerinin Barınma Koşulları
**Bursa'nın Batısında
Karacabey /
Mustafakemalpaşa
örneği**

ŞUBAT 2014

Mevsimlik Gezici Tarım
İşçilerinin Barınma Koşulları
**Bursa'nın Batısında
Karacabey /
Mustafakemalpaşa
örneği**

ŞUBAT 2014

BURSA TABİP ODASI

BURSA BAROSU

BURSA SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

BURSA TMMOB İL KOORDİNASYON KURULU

TMMOB KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

TMMOB MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI BURSA İL TEMSİLCİLİĞİ

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

NİLÜFER KENT KONSEYİ

ISBN: 978-605-5867-80-5

Kapak Fotoğrafi: Teberik Köğeli

Tasarım / Baskı:

Rota Barışçı Matbaacılık ve Tanıtım Hizmetleri A.Ş.

Barışçı İş Merkezi, Fethiye Mah. Sanayi Cad. No: 317
16140 Nilüfer, BURSA

Tel: 0224 242 72 00 Faks: 0224 241 91 06
www.rotabarisci.com.tr info@rotabarisci.com.tr

İÇİNDEKİLER

Çalışmanın Arka Planı	3
Yöntem	4
Orta Sarıbey Köyü	5
Eski Sarıbey Köyü	9
Ova Esemem Köyü	14
Çeltikçi Köyü	14
Sonuç ve Öneriler	18
Basın açıklaması metni (10 Ekim 2013)	24

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Barınma Koşulları: Bursa'nın Batısında Karacabey / Mustafakemalpaşa örneği

ŞUBAT 2014

Çalışmanın Arka Planı

Bursa'da Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile ilgili ilk çalışma 2010 yılında Bursa Tabip Odası tarafından yürütülmüştü. O çalışma Bursa'nın doğusunda; Yenişehir'in Çardak köyü yakınındaki çadır kampı yaşam ve barınma koşulları incelenmiş, olumsuzluklar gözler önüne ve bir rapor hazırlanmış ve Bursa Valiliği başta olmak üzere ilgili kurumlarla paylaşılmıştı. Bu çalışmaya ek olarak çalışanlara sağlık hizmeti sunulması, sağlıklarının değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi ile İl Sağlık Müdürlüğü ziyaret edilerek bilgilendirilmiş, iki ay sonra da aynı çadır kampı Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD. ile Nilüfer Kent Konseyi desteğinde 20-30 Eylül 2010 günlerinde çalışma yürütülmüştür. İki gün süren ve çalışanların sağlık durumlarının değerlendirildiği çalışma UÜTF halk Sağlığı Anabilim Dalı

öğretim elemanları, araştırma görevlileri, Nilüfer Halk Sağlığı Eğitim ve Araştırma Bölgesi'nde çalışan ebe ve hemşireler ile halk sağlığı stajı yapan tıp fakültesi son sınıf öğrencilerinden oluşan bir ekip tarafından yürütülmüştü. 2010 yılında yürütülen bu iki çalışmanın kamuoyu ve yetkililerle paylaşılmasının ardından hem Bursa'da hem de ülkede ve TBMM'de konu ele alınmış ve yetkililer tarafından sorunun en kısa sürede çözüleceği söylenmişti. Yürütülen iki çalışma kitapçık halinde basılmış ve çevrimiçi ulaşımı sağlanmıştır (www.hekimcebakis.org). Son olarak; 2012 yılında yine aynı çadır kampı bu kez Bursa Eczacı Odası ve TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Bursa Şubesi'nin de katılımı ile bir kez daha ziyaret edilmiş ve geçen iki yılda olumsuz koşulların ortadan kaldırılamadığı saptaması kamuoyu ile paylaşılmıştı.

MEVSEMLİK TARIM
İŞÇİLERİNİN
SAĞLIK SORUNLARI ve
BARINMA KOŞULLARI

Yöntem

Bu çalışma ise 14 Eylül 2013 günü kentin batısında (Karacabey, Mustafakemalpaşa) yer alan ve daha çok Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin'den gelen mevsimlik gezici tarım işçilerinin oluşturduğu çadır kamplarında yürütüldü. Çalışma öncesi Akademik odalara çağrı çıkarılmış ve destek, katılım istenmiştir. Bu çağrı sonucu çalışma; Bursa Tabip Odası, Bursa Barosu, Bursa Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Bursa TMMOB İl Koordinasyon Kurulu, TMMOB Bursa Kimya Mühendisleri Odası, TMMOB Bursa Makine Mühendisleri Odası, TMMOB Bursa Maden Mühendisleri Odası, TMMOB Bursa Peyzaj Mimarları Odası, TMMOB Bursa Ziraat Mühendisleri Odası ve Nilüfer Kent Konseyi katkı ve katılımcıları ile on dört kişilik bir grup tarafından yürütülmüştür. Saha çalışması Karacabey'de iki (Ortasarıbey ve Ovaesemen) ve Mustafakemalpaşa'da bir (Çeltikçi) ilçedeki toplam yedi çadır kamp ziyareti ile tamamlanmıştır. Kamp ziyaretleri, Ziraat Mühendisleri Odası temsilcilerince inceleme yapılmadan önce kamplarda ilgili kişiler ile görüşülüp amaç ve yapılacak işlemler anlatıldığından dayı başlarının katılımı ve halkın katkısı sağlanarak yürütülmüştür. Çalışma 14 Eylül 2013 günü sabah ekibin toplanarak kiralanmış minibüs ile bölgeye hareketi ile başlamış, yolda kısa bir ön değerlendirme toplantısı yapılarak, çadır kamplar ziyaret edilmiştir. Ziyaret sırasında her disiplin üyesi notlar almış, fotoğraf, video çekimleri yapılmış ve tüm bilgiler toplanarak basın bildirisini hazırlanmıştır. Bildiri 10 Ekim 2013 günü Bursa Akademik Odalar Birliği Yerleşkesi eğitim salonunda "Bursa'da Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Olmak" başlığında basın ile paylaşılmıştır.

Basın açıklamasında; önümüzdeki yıllarda da Bursa'da çadır kampların ziyaret edileceği ve Bursa'da Mevsimlik Geçici Tarım İşçiliği sorunu çözümlene kadar konunun takipçisi olunacağı vurgulanmıştır. Bu çalışma; yerel bir sorunun çözümünde akademik odaların işbirliğinin sağlanmış olması, önemli bir halk sağlığı sorununa işaret etmesi, multidisipliner bir yaklaşımla çözüm önerilerini sunması nedenlerinden dolayı Bursa için önemli ve Türkiye için örnektir.

ORTA SARİBEY

İnceleme gezisinin ilk durağı Bursa'ya 80, Karacabey'e 17 kilometre uzaklıktaki Orta sarıbey Köyü yakınındaki çadır kampıydı. Bu geçici kamp, bölgesel olarak değişik isimlerin verilebildiği patrona karşı işçilerden sorumlu olan ve bunun için işçilerden belli bir miktar para alan "dayı başı" ile birlikte gezildi. Dayı başı kampta yaşayanların her türlü sorunu ile ilgilenmeye çalıştığını, büyük çoğunluğun akraba olduğunu yaklaşık 16 yıldır Şanlıurfa/Viraneşir ve Mardin/Midyat'tan topladığı işçileri getirdiğini söylemiştir. Her yıl 100 - 300 kişiyi Nisan ayında getirip Eylül sonlarında götürmektedir. Bebek olarak gelmeye başladıkları Orta Sarıbey'de bu gün işçi olarak çalışanlar bulunmaktadır. Genelde domates, biber topluyor, sabah 7.30-18.00 arası çalışıyor ve kadınlar günlük 33, erkekler ise 38 TL yevmiye alıyorlarmış. Dayı başına verdikleri komisyon çıktıktan sonra kalan günlük yaklaşık 30 lira kazanç ile yılın geri kalan altı ayını bu para ile memleketlerinde geçiriyorlarmış.

Sağlıkta sosyal güvenceleri yok. Hastalandıklarında ya da yaralandıklarında dayı başı Kemalpaşa Devlet Hastanesi ne götürüyor, sigortaları olmadığından, kendi başlarının çaresine bakıyor ve masrafları kendileri karşılıyorlarmış. Ödeme gücü olmayanların masraflarını dayı başı karşılıyor ama sonra yevmiyesinden kesiyormuş. Sıklıkla ishal, kas ve iskelet sistemi rahatsızlıkları ve alerji nedeniyle doktora başvuruyorlarmış.

Çadırlardan oluşan kampta her çadırdaki 6-7 kişi yaşıyor. En büyük ve en çok eşyalı çadır dayı başının ki. Genellikle çadırların zemininde ince bir halı var. Geceleri açtıkları ve üzerinde yattıkları yatakları toplanmış ve çadırın kenarında istiflenmiş durumda. Mutfak

Teberik Kölgeli

açıkta ve çadıra yakın konumlanmış, yemek tenceresinin konacağı iki taş ve tandır fırını ile yemek pişirme-yeme malzemelerinden oluşuyor. Köyden çekilen su borusu ile içme suyu sağlanmış. Su yakındaki kuru dere yatağına doğru bir yol bulmuş kendine. Bu yol boyunca yeşil otlar su birikintilerini gizlemek için büyümüş. Prefabrik banyo ve tuvaletleri Karacabey Kaymakamlığı yaptırmış. Genelde 250-300 kişinin olduğu kampta 6 banyo ve 12 tuvalet kurulmuş. Güneş ısı sistemi olan banyoların bazıları bozuk ya da arızalı. Çalışanları da iki kişinin kullanabileceği kadar su ısıtabildiğinden aynı saatte tarladan dönen kalabalık için yetersiz oluyormuş. Bu nedenle de eskiden beri yapageldikleri bir metrekareden küçük çevresi kapalı ve zemini çiftçilerin tohum çimlendirmede kullandığı köpükle kaplanmış banyolarından da vazgeçememişler. Çöpleri bir yerde toplayıp yakarak yok ediyorlar. Kendi küçük çöplüklerine ne belediye ne de muhtarlık hizmet sunmuyor. Çoğunluğu gıda artığı ve sinekler için üreme alanı. Çöplerin içinde paket-ambalaj yok. Alanda sadece pet şişeler göze çarpıyor. Onlar da bu koşullarda tekrar tekrar kullanıldığından atılmıyor.

Kampta çadırlar arasında dolaşip fotoğraf çekerken, dayı başı yanımızda olmasına karşın, genç bir delikanlının öfkeli bir şekilde "her sene geliyorsunuz, hiçbir şey olmuyor. Fotoğrafta çekmeyin!" dediğini duyuyoruz. On altı yaşında. Anne ve babasını yitirmiş, iki küçük kardeşini büyütüyor. Onlarla gelmiş buralara. Kendi çocuk, umutsuz ve öfkeli... Biraz sohbet ediyor ve birlikte fotoğraf çektiyoruz.

Kadınların tarladan döndükten sonra tandırda pişirdikleri tandır ekmeği ve mevsim sebzeleri temel gıdalarını oluşturuyor. Haftada bir tavuk eti yiyor, kırmızı et hiç yiyemiyorlarmış.

Kampta en çok çocuklar var. En büyüğü 10-11 yaşlarında. Biraz daha büyük olanlar anne ve babaları ile tarlada işte. Görece olarak büyük olan bu on yaşındaki çocuklar da kendilerinden küçük kardeşlerine bakıyor. Çocukların bazıları okula gittiğini söylüyor. Okula giden çocuklar eğitimlerini geldikleri yerde sonlandırıp kampa yakın okullara nakil geliyorlar.

ESKİSARIBEY

Orta Sarıbey'den ayrılıp komşu köy, Eski Sarıbey Köyündeki çadır kampına geçtik. İkinci uğrak yerimiz bir önceki kampın hemen karşısında, aralarından kuru çay geçiyor. Bizi diğer kampta da olduğu gibi dayı başı karşılıyor. Bu kamp daha küçük, toplam 26 ailenin 16 yıldır buraya geldiğini öğreniyoruz. İki kamp arası kabaca elli metre... Elli metrelik bir farkın insan hayatına nasıl acımasız yansıdığını gözlüyoruz. Burada diğer kamptaki olanakların olmadığı, derme çatma çadırlar ile oluşturulmuş kamp ilk dikkat çeken unsurlar. Diğer kamptaki gibi çadır alamadıklarından yakınıyor dayı başı. Seyyar banyo-tuvalet yok. Kendi kazdıkları

çukurları tuvalet olarak kullanıyorlar. Kampa yakın kanal özellikle çocuklar için önemli bir tehlike oluşturuyor. Geçen sene bir çocuğun kanala düşüp boğularak öldüğünü öğreniyoruz.

Kampın yakınında yerli köylülerinin hayvan atıklarını döktükleri bir alan var. Alabildiğine geniş alanda hayvan pisliklerinin çadır kampa yakın dökülmesi akıllıca gelmiyor. Yoğun tezek kokusu ve sinek vızıltılarının kaynağı bu atıklar.

Ağlayan/bağırان çocuk sesinin geldiği yöne döndüğümüzde canını kurtarmaya çalışan 4-5 yaşlarındaki küçük kıızı ve ardında onu kovalayan köpekleri gördük. Ekiptekilerin müdahalesi olmasaydı sonunun çok kötü biteceğini düşündüğümüz olay herkesi çok etkiledi. Dedesinin kucağında küçük kız uzun süre içini çekerek ağladı. Öğrendik ki köpek saldırısı çok sık karşılaştıkları bir olay... Kampıta iki hamile kadından biri düşük yapmış. Çadır istiyorlar, yakınlarına tezek dökülmesini istemiyorlar.

Güneşte kurutulan salçaların üzerinde sineklere alışmışlar.

İçme suyu sıkıntısı yaşıyorlar. Kiraladıkları tankerin içine köyden çektikleri hortumla su dolduruyorlar. Sicim gibi akan su bütün bir günde tankı doldurabiliyor ve o da tarladan dönenlerin kullanımı nedeniyle hemen boşalıyor. Tankerin içinin temizlenip temizlenmediğini bilmiyorlar. Kapağı açık olan tankerin içindeki suyu içiyorlar.

Aynı mülki idare sınırları içinde ve aralarında 50 (elli) metre olmasına karşın yaşam koşullarında bu kadar fark bulunmasının nedenini açıklayacak, daha da önemlisi bu sorunu çözecek birileri olmasını dileyerek ayrılıyoruz.

OVAESEMEN KÖYÜ

Bu kampta da ağır koşullarda sürdürülen bir hayat var. Kamp çadırlarını teslim ettiklerinde seneye aynı çadırı yeniden alma garantileri yok. Bölgeye geç geldiklerinde çadır kalmıyor ve kendi derme çatma çadırlarını kuruyorlar. İçme ve kullanma suyu köyden taşıdıkları araçlarla sağlıyorlar. Suyun kullanılabilir olduğu ve sağlık yönünden sakıncalı olup olmadığı bilinmiyor. Yaklaşık 200 kişi yaşıyor bu kampta. Seyyar tuvalet ve banyoları yok yine kendi kazdıkları çukurları tuvalet olarak kullanıyorlar. Haftanın yedi günü ve 07:00-18:00 çalıştıklarını ama 07:00-17:00 çalışmak istediklerini ama mal sahibinin kabul etmediğini söylüyorlar. Diğer kamplardakine benzer güçlüklerle dolu zorlu yaşam koşulları dikkat çekiyor.

ÇELTİKÇİ KÖYÜ

Mustafakemalpaşa'nın Çeltikçi Köyü, Mardin ve Diyarbakır'dan gelen ailelerden oluşuyor. 5 çadırda toplam 19 kişi yaşıyor. Elektrik, su, banyo ve tuvaletleri yok. Derme çatma çadırlarda kalıyorlar. Kampın arka tarafında bu gruptan bağımsız diğer kamp alanına geçiyoruz. Dayı başları bizi bekliyor. Daha kalabalıklar. Şanlıurfa/Siverek'ten gelen 270 kişi bu çadır kampta yaşamını sürdürüyor. Toplam 40 çadırdan 28 'ini devletin verdiğini söylüyorlar. Elektrik ve taşıyarak sağladıkları su öne çıkan yakınmalarından.

Çocuklar kendi memleketlerinde burada yıl içinde iki farklı okula gitmeleri nedeniyle sıkıntı yaşıyor. Çocuklar çadırlarda yılanla karşılaştıkları için korktuklarını söylüyor.

Beşinci sınıfa giden Bermal” biz buraya gelmek istemiyoruz, evimize gitmek istiyorum ama fakiriz paramız yok, Şanlıurfa'daki arkadaşlarımız alay ediyorlar. Ne park ne başka bir şey istemiyoruz, insanca yaşamak istiyoruz, okul okumak istiyoruz diğer arkadaşlar gibi...” diyor. Dağınık, köy merası üzerine kurulmuş. Çalılar, dikenler, kurumuş otlarla kaplı alan, başta biriken çöplerin yakıldığı zamanlarda olmak üzere yangın tehlikesini de içeriyor. Bu grup çalışırken sık sık yaralandığından, işvereni riske atmamak için yaralanmayı kabullendiklerinden söz ediyor. İş kazası sonucu bir arkadaşlarının 2 ay çalışmadığını ancak işveren söz vermesine karşın hiç para ödemediği anlatılıyor.

Mardin Kızıltepe'den gelenlerin oluşturduğu bir diğer kamp alanına ulaşıyoruz. Toplam 8 çadırda 60 kişi kalıyorlarmış. Banyo, tuvalet yok. İçme suyunu taşıyorlar. Saatin ilerlemesi nedeniyle bu kampta gençlerle de konuşma şansımız

oluyor. Bu gençler günlük yevmiye yerine ton başına anlaşma yaptıklarını, çok erken saatlerde tarlaya gittiklerini ve bu nedenle çadırlarına erken dönebildiklerini anlatıyor. Bu 15 yaşındaki Asuman 8. sınıfa gidiyor, lise okumayı düşünmüyor. Tuğba 17 yaşında, 8. sınıfı bitirmiş; “daha da okuyamam” diyor. En büyük eğlenceleri radyo dinlemek. Bu çadır kampın diğerlerinden önemli bir farklılığı var ve hemen dikkat çekiyor. Çadırların etrafında ve çadır aralarında saksılarda çiçek yetiştiriyorlar. Koşullar ne olursa olsun insanın istedikten sonra onu iyileştirebileceğini, daha yaşanabilir ortamların sağlanabileceğini anlatıyor saksılar içindeki rengârenk çiçekler.

Sonuç ve Öneriler

Bursa'da yaz mevsiminde binlerce mevsimlik gezici tarım işçisinin barındığı çadır kamplar oluşmaktadır. Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır'dan gelen bu tarım işçilerinin ürünlerin zamanında ekimi, bakımı ve hasadının yapılması açısından bölgesel tarım ekonomisine katkısı yadsınamaz.

Bursa'nın batısında çalışan mevsimlik gezici tarım işçileri; uzun mesai saatlerine karşılık düşük ücretlerle, sosyal güvencesiz çalışmaktadır. Yasal açıdan mevcut duruma bakıldığında, sadece 51 kişiden fazla işçi çalıştıran tarım işyerlerinin 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında olduğu görülmektedir.

Tüm tarım işçilerinin İş Kanunu kapsamında olduğu varsayılrsa bile, mevsimlik gezici tarım işçilerinin gördükleri işler, genelde 30 günden az süren süreksiz işler niteliğinde olduğundan, İş Kanunu hükümlerinden yararlanma olanakları bulunmamaktadır.

Tarım sektörünün en korunmasız işçilerinin özellikle kadın işçilerin yoğun olduğu ve çocukların aileleriyle birlikte çalıştığı bu işçiler, dayı başı denilen tarım araçlarının ve özel sektörün insafına terk edilmiş durumdadır. Çalışma ilişkileri açısından bir kaos ortamı hakimdir.

Çadır kamplar gelişi güzel şekilde kamu arazisine kurulabilmekte, kötü yer seçimi olumsuzlukları artırmaktadır. Yerli halkın çadır kentlere yakın mera alanlarını gübre deposu olarak kullanması sağlık riski oluşturmaktadır. Başiboş hayvanlar başta çocuklar olmak üzere tehlike oluşturmaktadır.

En temel insani gereksinimlerden olan temiz ve sağlıklı suya erişim sağlanamamıştır. İşçi ve ailelerinin ulaşabildiği suyun ise ne durumda olduğu bilinmemektedir.

Geçici olarak verilen çadırlar yeterli olmadığından bazı kamplar derme çatma çadırlar ile ve son derece sağlıksız koşullarda oluşmaktadır.

Çadır kamplar çevre sağlığını iki şekilde tehdit etmektedir. Kamplar bir yandan bulaşıcı hastalıklara zemin hazırlarken diğer yandan çevreyi kirleterek hastalık nedeni olmaktadır.

Çadır kamplarda çöp konteynırı olmaması, çöplerin belediye/muhtarlık tarafından toplanmaması çöpün açık alanda biriktirilmesine ve ardından yakılmasına neden olmaktadır. Biriken çöpler hastalık yayıcı mini canlıların üremesine, yakılan çöp ise hava kirliliğine yol açmaktadır.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin barındığı alanlara başta sağlık hizmeti olmak üzere kamu hizmetleri ulaştırılmamaktadır.

Çocuk işçiliği sürmektedir. Çalışamayacak kadar küçük olan çocuklar yetişkinler çalışırken yalnız kalmakta, kendinden küçüklere bakmaktadır. Bu durum çocukların eğitimini de engellemektedir. Kampta kalan çocukların zaman geçireceği uygun ve güvenli bir yer olmaması çocukları tehlikelere açık hale getirmektedir.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri kendilerini “dışlanmış” olarak hissetmekte, ürün toplama işi bittikten sonra kimsenin kendilerini istemediğini ve bu durumu etnik yapıları ya da siyasi görüşleri nedeniyle yaşadıklarını belirtmektedirler.

Üzücü olan daha önceki yıllarda yayınlanan raporlarda da saptanan sorunlar ile çözüm önerilerinin güncelliğini koruması ve henüz umutlanmamızı sağlayacak gelişmelerin yaşanmamış olmasıdır.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Anayasamızda ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde tanımlanan temel haklara ulaşımı sağlanmalı, sağlıklı yaşama hakkı güvence altına alınmalıdır. Mevzuat tarım işçilerini özellikle mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma koşullarını düzenleyecek şekilde geliştirilmeli ve Başbakanlığın 24.03.2010 tarihli ve 2010/6 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan genelgesi hayata geçirilmelidir.

Çadır kamp alanları işçiler henüz gelmeden, kamu hizmetinin ulaştırılması da göz önüne alınarak belirlenmeli ve altyapı çalışmaları tamamlanmalıdır. Çadır kamplara sağlık ve eğitim başta olmak üzere temel sağlık hizmetleri sunulmalı kamu hizmetine erişim kolaylaştırılmalıdır.

Çocukların mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştırılmasının önüne geçilmeli, yasa uygulanmalı, işçi çocuklarının eğitim koşulları sağlanmalı, sağlıklarının korunması ve bakımları için kamusal destek oluşturulmalıdır.

İşçilerin ücret ve çalışma koşulları, devlet, işveren ve işçi temsilcilerinin katıldığı müzakerelerle saptanmalı; belirlenen ücret ve çalışma koşullarının işçi örgütleri tarafından denetlenmesinin yolu açılmalıdır.

Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Bursa'ya geldiklerinde barındıkları koşullar salgın hastalıklara yol açma tehlikesini içermektedir. Bölgedeki olası bir hastalık salgını sadece mevsimlik gezici tarım işçilerini değil tüm yöre halkını etkileyecek büyüklükte olacaktır. İlki 2010 yılında Tabip Odası ile başlayan çalışma bu gün çok sayıda akademik odanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Mevsimlik Geçici Tarım İşçilerinin barınma ve yaşam koşullarına odaklanmış ve Bursa'nın doğusunda bir çadır kamp üzerinden yürütülmüş çalışma 2013 yılında Bursa'nın batısında yedi kamp alanında ve çok sayıda akademik odanın katılımıyla genişletilmiştir. Salt yaşam ve barınma koşullarının değerlendirilebildiği

bu çalışma; mevsimlik gezici tarım işçilerinin çalışma koşullarının da göz ardı edilmemesi gerektiğini, sorunun sadece barınma ve yaşam koşulları olmadığını, işçilerin Bursa'ya gelirken trafik yaralanmaları, çocuk işçiliği, zorunlu eğitim sürecinde kesinti, sosyal güvencesizlik, dışlanma ve diğer sosyal sorunlardan oluşan bir sorun yumağı olduğunu kabul eder.

Halk Sağlığı sorunlarının çözülmesi için gereken tüm koşullar oluşmuş, mevsimlik gezici tarım işçiliği sorunu belirginleşmiştir. Sorun, nedenleri ve bunların çözümü için yapılacak eylem planları bilinmekle birlikte, sorunu çözmek için olanaklar ile yetkin ve istekli demokratik ve sivil kitle örgütleri bulunmaktadır. Halk Sağlığı sorununu çözmek için geriye bir tek politik kararlılık kalmaktadır.

Bursa'da Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Olmak

(Bursa Akademik Odalar Birliği Mustafakemalpaşa ve Karacabey Kamp İzlenimleri)
Türkiye'de mevsimlik tarım işçilerinin varlığı, kapitalizmin kırsal alanlarda gelişmesi ile birlikte ele alınmalıdır. Çukurova'da pamuk üretiminde başlayan süreç bugün tüm ülkede neredeyse birçok ürünün ekim, gelişim ve hasat dönemlerini içine alacak şekilde devam etmektedir. İç Anadolu'nun köylerinden Çukurova'ya veya Ege'nin dağlık köylerinden pamuk hasadı yapılan ovalarına mevsimlik gezici işçi göçleri olmaktadır.

1950'li yıllar Türkiye'nin kırsal alanları için en önemli dönüm noktasıdır. Bu dönem tarımda makineleşme ile başlayan, daha fazla arazinin tarıma açılması, eşitsiz tarımsal kredi dağıtımı gibi birçok faktörle birlikte kapitalist üretimin kırsal alanda hâkimiyetini ilan ettiği önemli bir dönemdir.

Tarımda değişen üretim biçimleri daha fazla mevsimlik işgücü talebi yaratırken, kentlere yönelen kitlesel göçlere katılmayan kesimlerin mevsimlik işgücüne kaynak oluşturduğu söylenebilir.

Güneydoğudaki feodal düzen ve 80 sonrası yaşanan sosyo-ekonomik sorunlar nedeni ile kendi toprağı olmayan ya da var olan toprağı geçimini sağlayamayan ve bu nedenle gittikçe yoksullaşan köylüler için mevsimlik tarım işçiliği dışında seçenek kalmamıştır. Türkiye'de mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik sağlıklı veri bulunmamakla birlikte yaklaşık 1,5- 2 milyon mevsimlik gezici tarım işçisinin olduğu tahmin edilmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçileri ağırlıklı olarak Güneydoğu, İç ve Doğu Anadolu'dan ülkenin birçok iline dağılmaktadır.

Bursa'da gezici tarım işçilerinin en yoğun olduğu ilçeler Yenişehir, Mustafakemalpaşa ve Karacabey'dir. Gezici tarım işçileri her yıl Nisan-Mayıs aylarında ilimize gelmekte ve Eylül-Ekim aylarına kadar kalmaktadır. Bizler; Bursa Akademik Odalar Birliği üyeleri olarak mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşullarını yerinde saptamak, çözüm önerileri üretmek ve soruna sahip çıkmak-izlemek amacıyla 14 Eylül 2013 Cumartesi günü Mustafakemalpaşa ve Karacabey 'deki 5 kampı ziyaret ettik. Böylelikle önceki yıllarda Yenişehir Çardak kampında yaptığımız çalışmayı genişletmiş, kentin batısını da değerlendirmiş olduk.

Ziyaret edilen kamplar; Karacabey ilçesine bağlı Ortasarıbey, Ovaesemen köyleri ile Mustafakemalpaşa İlçesi ve Çeltikçi Belediye sınırları içindeki kamplardır. Yaklaşık 300 çadır ve 1500 yurttaşımızın yaşamını sürdürdüğü kamplarla ilgili gözlemlerimizi basınımız aracılığıyla kamuoyuna duyurmayı uygun bulduk.

Daha çok Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır'dan gelen mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşullarına ilişkin değerlendirmelerimiz şunlardır:

A - Ulaşım: Mevsimlik gezici tarım işçileri Bursa'ya genellikle kiraladıkları minibüs ve kamyonetlerle gelmektedir. Uygun olmayan bu ulaşım koşulları salt Bursa'ya gelenlerin sorunu olmayıp tüm mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunudur. Diğer bir ulaşım sorunu barındıkları çadır kamplardan tarlalara giderken yaşanmakta, 12 kişilik minibüse 25 kişinin binmesi ya da kamyon kasasında yapılan tehlikeli yolculuk ile çalışacakları tarlalara taşınmaktadır.

B - Kamp Yerleri: Çadır kamplar yerleşim yerlerinin dışında, stabilize ya da toprak yolu olan,

hiçbir güvenlik önleminin olmadığı meralara kurulmuştur. Kamp alanlarında başıboş hayvanlara ek olarak köylerin gübre atıkları da bulunmaktadır. Hiçbir zemin düzenlemesi olmayan kamplar için yaz aylarında toz, yağışlı zamanlarda ise çamur hayatı güçleştirmektedir. Kampların bir kısmında elektrik yoktur. Elektrikli olanlarda ise ya voltaj düşüktür ya da sık sık kesinti olmaktadır. Elektrik tesisatları açıkta olmaları ve kolay erişilebilir olmaları nedeniyle tehlikelidir. Genelde tek çukurlu tuvaletler kullanılmakta olup, yer seçimleri doğru değildir. Evsel atıklar kamp alanlarında açılmış çukurlar içine atılmaktadır. Biriken ve başlı başına sağlık riski oluşturan bu atıklar herhangi bir şekilde toplanmadığından başka bir risk oluşturan yöntemle, yakılarak yok edilmektedir.

C - Çadırlar: İşçiler çoğunlukla çadırlarda kalmaktadır. Hazır çadırları olan kamplara ek olarak işçilerin memleketlerinden gelirken yanlarında getirdikleri ya da çevreden buldukları naylon, karton ve kumaş kullanarak kendi yaptıkları çadırlardan oluşan kamplar da vardır. Çadır kamplarda genel olarak her ailenin bir çadırı bulunmaktadır. Bazı çadırların zeminini kaplayan hiçbir şey yoktur. Kampta barındıkları çadırlara yakın şekilde kurulmuş üstü açık, dört yanı kapalı banyo, tuvalet için kullandıkları küçük odacıklar ile tandır fırınları ve açık mutfaklar dikkat çekmektedir. Bunların yerleşimi tıpkı çadırların yerleşiminde olduğu gibi bir düzen içinde olmayışı gelişti güzeldir. Bazı banyo zeminlerinde kolay ulaşabildikleri çim yolları zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

D - Sosyal Güvenlik: Mevsimlik gezici işçilerin çoğu sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir. Mevsimlik tarım işçilerinin özgün durumları için çözüm üretmek amacıyla Başbakanlık, mevsimlik gezici tarım işçileriyle ilgili olarak 2010 yılında 6 sayılı genelgeyi yayımlamıştır. Genelge mevsimlik tarım işçilerinin özgün sorunlarını tanımlaması ve çözümü amaçlaması açısından önemli bir adım olarak görülse de bu sorunların yaşanmasının önüne geçememiş, hayatta yerini bulmamıştır.

E - Eğitim: İşçilerin çocukları ya okula gitmemekte ya da işe bağlı olarak devamsızlık yapmaktadırlar. Aktarmalı eğitim kısmen yapılmaktadır. Çalışmayan küçük yaştaki çocuklar kampta toz, toprak, çamur içinde ve başıboş köpeklerin saldırısına açık şekilde oyun oynayarak zaman geçirmektedirler. Mevsimlik gezici tarım işçisi ailenin çocuğu olarak çocukluklarından beri gezen bugünün gençleri arasında okuma-yazma bilmeyenler bulunmaktadır.

F - Sağlık: Kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere mevsimlik işçilerin çalışma ve barınma şartlarına bağlı nedenlerden dolayı rahatsızlıkları bulunmaktadır. Kamplar her türlü bulaşıcı hastalığa açık ve hijyenden yoksundur. Kamp yakınına köylüler tarafından atılan hayvan gübreleri, açıktaki çöp çukurları önemli bir vektör yaşam alanı olarak kampta ve yakın köylerde yaşayanların sağlığını tehdit etmektedir. Kötü koşullarda yapılmış, yeterince suyu olmayan ve ortak kullandıkları tuvalet ve banyolar sağlık için risk içermektedir. İşçilerin yaşam koşulları sağlıksız olup, bu koşullar yöre halkının da sağlığını tehlikeye sokmaktadır.

Hem mevsimlik gezici tarım işçileri hem yöre halkını etkileyen salgın hastalıkların yaşanması şartı olmayacaktır. Sadece yaşam koşullarını değerlendirdiğimiz bu çalışmada işçilerin çalışma koşullarının da olumsuz olduğunu söylemeden geçmek hata olur.

Tarım sektörü sık yaralanma ve ölümleri ile dünyanın en tehlikeli sektörlerinden kabul edilir. Ziyaret ettiğimiz kamplarda, işçilerin çalışmaları sırasında yaralandıkları, bu nedenle işgücü ve

gelir kaybına uğradıkları öğrenilmiştir. Dikkat çekici olan, iş kazaları sayısı açısından dünyada ilk sıralarda yer alan ülkemizin kayıtlarına gezici tarım işçilerinin yaşadığı iş kazalarının katılmıyor olmasıdır.

G - Su ve Temizlik: Mevsimlik gezici tarım işçilerinin kamplarında yeterli su, tuvalet ve atık sistemleri yoktur. İşçiler temel insani ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bazı kamplarda çeşme bulunmasına karşın yeterli basınç ve miktarda değildir. Burada trajikomik olan çevredeki yerleşik köylerinde basınçlı suya sahip olmadıklarıdır. Köylüler sularının günün birkaç saatinde aktığını söylemektedirler. Su ihtiyaçları tulumlarla yer altından çekilerek sağlanmaktadır. Çeşmeden sağlanan sular için de tumba suları içinde geçerli olmak üzere miktar açısından yetersizliğine ek olarak kirli oldukları söylenebilir. Bir kampta yetersiz su basıncı nedeniyle 3 tonluk seyyar bir depo kiralanarak suyun depolanması yolu seçilmiştir.

Ağzı açık duran, herhangi bir dezenfeksiyon uygulanmayan ve düzenli olarak temizlenmeyen depo suyu doğrudan işçilerin sağlığını tehdit etmekte, bulaşıcı hastalıklara zemin hazırlamaktadır.

I - Beslenme: Mevsimlik işçiler yeterli ve sağlıklı beslenme olanaklarına sahip değildirler. Görüşülen işçiler haftada bir gün tavuk eti yiyebildiklerini, kırmızı et ise hiç yemediklerini söylemektedir. Ekmeklerini tandırda pişirmekte, yemeklerini açık mutfaklarında odun ateşinde yapmaktadırlar.

İ - Ücret: Ücretlere dayıbaşı ve patron birlikte karar vermekte çalışan işçinin ücret ile ilgili herhangi bir tasarrufu ve yaptırımı bulunmamaktadır. Mevsimlik gezici işçilerin ücretleri yerli işçilerle aynı değildir. Mevsimlik gezici işçiler genellikle daha düşük ücret almaktadırlar. Erkekler 35-40 TL/gün, kadınlar 30 TL/gün ve ton başına 30 lira almaktadırlar. Bu düşük ücretlere karşın çoğu zaman paralarını alamamakta ve patronlarla sorun yaşamaktadırlar. Hastalık ya da çalışırken olan iş kazaları nedenleriyle işe gitmediklerinde herhangi bir ücret alamamaktadırlar.

J - Çalışma ilişkileri: İş bulma, ücret miktarı, ücretleri almama, aracı komisyonu, işverenin çalışma saatini artırması ve daha fazla iş gücü beklentileri mevsimlik işçileri zorlamaktadır. Mevsimlik tarım işçileri, 'elçi' veya 'dayıbaşı' olarak adlandırdıkları ve genellikle akraba ya da yakınları olan kişi ile işlerini yürütmektedir. Bu kişiler 2010 yılındaki genelge sonrası belgelendirilmiştir. Patron ile işçi arasında doğrudan bir ilişki olmayıp ilişkiyi bu kişiler yürütmektedir. İşverenler, işçilere karşı hiçbir sorumluluk üstlenmemekte sadece barınmaları için yer göstermektedir. Bunun nedeni de işçilerin çalışacağı tarlalara daha hızlı bir şekilde ulaşmalarını sağlamak, ulaşım sıkıntısı yaşamamak isteğidir.

K - Dışlanma: Mevsimlik gezici tarım işçileri, dışlandıklarını düşünmektedirler. Dışlanmanın önemli bir boyutu çoğunlukla etnik köken, bazı durumlarda da dini inançlar üzerinden yaşanıyor olmasıdır. Ancak dışlanmanın açık bir çatışma boyutuna varması sık yaşanan bir durum değildir, çünkü işçilerin ve gittiği yerin yerli halkının birbirlerine ihtiyacı vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

- Kamp yerlerinin yerel yönetimler tarafından belirlenmesi ve barınma koşullarının düzeltilmesi gereklidir.

- Kamplar toplu yaşama uygun şekilde düzenlenmeli, olmazsa olmaz temiz ve yeterli su sağlanmalıdır. Kamplara güvenli koşullarda elektrik sağlanmalı, tuvaletler ve banyo olanakları sağlıklı yaşam koşullarına uygun şekilde oluşturulmalıdır.
- İşçilerin sağlık hizmetlerine ulaşımı sağlanmalı, düzenli ve sürekli hizmeti almaları; gebe, bebek, çocuk ve yaşlı gibi risk guruplarının izlenmesi sağlanmalıdır.
- Okul çağındaki çocukların eğitimlerini kesintisiz olarak sürdürmelerinin yolu açılmalı, kamplarda eğitim gereksinimleri saptanarak, işçilerin çalışmalarını etkilemeyecek şekilde eğitim programları düzenlenmelidir.
- Sorunların çözümünde yerel yöneticilere çok iş düşmektedir. Yerel yöneticilerin işçilere yaklaşım farklılıkları yaşanan sorunun boyutunu belirleyen önemli etmenlerden birisidir.
- Mevsimlik tarım işçileri ile yöre halkı arasında sosyal ilişkileri arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmalı, dışlanmışlık duygusu ortadan kaldırmaya çalışılmalıdır.
- Mevsimlik tarım işçileri iş kanunu kapsamına alınmalı ve sosyal güvenceye kavuşturulmalıdır. Son olarak; 2010 yılında Resmi Gazete'de yayımlanan Başbakanlık genelgesine uyulmalıdır.

SONUÇ OLARAK:

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde yer aldığı gibi en temel insan haklarından olan beslenme, barınma, eğitim ve sağlık sorunları; acilen önemsenmeli ve çözümlenmelidir. Bu sorunları çözmek için gereken tek şey politik kararlılıktır.

Aşağıda imzası bulunan akademik odalar olarak; kamudan gerekli hizmet ve yardımı alamayan, insani yaşam koşullarına erişemeyen mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunlarını biliyoruz.

İnsanca yaşamayı hak eden mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunlarına dikkat çekmek, zaman yitirmeden çözümlenmesini sağlamak için bu açıklamayı siz değerli basın mensupları aracılığıyla kamuoyuna duyuruyoruz. Bu çalışma, bir kitapçık halinde yayınlanacak ve ilgililere iletilecektir.

Aşağıda imzası olan akademik odalar olarak gelecek sene yine ilimize gelen mevsimlik gezici tarım işçilerinin sorunlarını izleyeceğimizi ve yetkililerden sorunların çözümlenmesini bekleyeceğimizi, bunun takipçisi olacağımızı kamuoyuna saygıyla bildiriyoruz.

BURSA TABİP ODASI

BURSA BAROSU

BURSA SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI

BURSA TMMOB İL KOORDİNASYON KURULU

TMMOB KİMYA MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

TMMOB MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

TMMOB MADEN MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI BURSA İL TEMSİLCİLİĞİ

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI BURSA ŞUBESİ

NİLÜFER KENT KONSEYİ

Bursa Kent Günü/Gazete Bursa

Tarih: 11.10.2013
Sayfa No: 1
Siyah: 0
R.E.(TL) : 4.199

Bursa Tabii Odeu Birlii Uyesi Doktor Alpaslan Trkan, mevsimlik işçilerin dramunu somut verilerle gözler önüne serdi.

Dramları sürekli kendileri geçici

Türkiye'nin çeşitli illerinden Bursa'ya gelen mevsimlik işçilerin, sosyal güvencesiz çalıştırıldığı ve susuz, elektriksiz çadırlarda yaşamaya mahkm edildiği ileri sürüldü.

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı sorunlarını ele alan Bursa Tabii Odeu Akademik Odalar Birlii Uyesi ve Bursa Barosu, tarım işçilerinin güvencesiz ve eğildi bir ocuk işçi sorununu da bulunduğunu dikkat çekti. Ağırlıklı olarak Mersin, Diyarbakır ve şanlurlar'dan gelen mevsimlik işçilerin 35 km olan gndklerinin 5 ile 6 lirasonu kendilerini bölgeye getiren avajlara verdiklerini belirten Bursa Tabii Odeu Birlii Uyesi Doktor Alpaslan Trkan, işçilerin kaymakamlık tarafından verilen çadırları ücretsiz olarak kullandıklarını söyledi. Ancak çadırlar toprak zemin üzerine herhangi bir ykseli olmadıkn kendileri tarafından yerleştirildiğini ifade eden Trkan, "Bu durum ağır yaşajlarda hem zemin temizliği hem de hijyen koşulları açısından risk oluşturuyor. Nisandan Kasım ayına kadar 6 ay boyunca kalman bu bölgede 25 yilbir ne devlet ne de mevsimlik işçiler tarafından ağırlanma yapılmamış. Tuvalet van barınma ortamları temizliği kesinlikle

içine konteyner ve kabinler yerleştirilmiş fakat bu yerlerin su bağlantısı yok. Temizlikleri sağlanmıyor. Mafaklar ekisi gibi bezlerden yapılan bölmelere yapıyor. p toplamak için çöp bdnler yok. Kamp alanından ler yilbirma oğuktan sonra yakılarak yok eğimeye çalışıyor" dedi.

10 BİN MEVSİMLİK İŞİ VAR

Kamp alanlarında yaşışmışdan gencine yeni doğma bebeğinden doğacak bebeğe kadar herkesin olduğunu belirten Trkan, sağık güvencesi olmadığı için kontrollerinin de sağlanmadığını söyledi. Trkan, "Kampta sağık hastalık yok deniyor. Ama ilerleyen günlerde bu ortaya çıkmayacak anlamam taşınıyorum. Yaklaşık 2 bin kişinin barındığı çadır kente sağık hizmeti verilmiyor. Diğer bölgelerdeki

bu sayı 10 bini buluyor. Aile bekimlerinin bu ailelerin tamamına bakması imkansız" diye konuştu.

EĞİTİM ALMIYORLAR

Blgele eğitimin de büyük bir sorun olduğunu altını çizen Trkan, okul alma gelmiş çocukların okula gitmediğini söyledi. Bazı ocukların ise doğduğu günden beri aileleri ile birlikte

mevsimlik işçi olarak çalıştığı için okuma yazmasında olmadığını belirten Trkan, "Okul alışındaki çocukların kesintisiz eğitiminin işni açılması. Kampındaki eğitim ilişaylan belirterek onların gnlik yaşamlarını ve işlerini engellemeyecek şekilde eğitimleri sağlanmalıdır" diyerek kamplardaki mevsimlik işçilerin sorunları dile getirdi (BHA)

Mevsimlik işçiler, zor parlarda ekim parasını

Teberik Kölgeli